

процесів, явлених природи і тому подібне. Описані лексико-грамматическі моделі сравнення. С точки зрення семантики сравнення в художественном дискурсе можно разделить на следующие группы: выражающие физические характеристики, интеллектуальные и эмоциональные характеристики. Объектом сравнений могут выступать любые явления действительности. Чаще всего сравниваются люди, их внешность, характеры, способности с животными, растениями, предметами, явлениями природы. Выявлено, что в сравнительных конструкциях важны не сами компоненты, а те ассоциации, которые возникают в результате языкового сравнения. Раскрыты интерактивные возможности сравнения: воздействие на адресата текста, управления его коммуникативно-познавательной деятельностью в соответствии с замыслом автора. Доказано, что сравнения помогают раскрыть богатство ассоциативных оттенков художественной речи, поскольку являются механизмом вербализации психоэмоционального состояния героев.

Ключевые слова: троп, сравнения, ассоциация, характеристика, лексико-грамматические модели.

Martyniuk Oksana. Language Means of Expression of Comparative Constructions in the French literary discourse (on the material of the novel of Yasmin Khadr “What the Day Owes the Night”). The article examines the main types of comparisons that are used in the discourse. The ways of using by the author a stylistic device for comparing the characteristics of the characters appearance, actions, processes, phenomena of nature, and so on are characterized. The lexical and grammatical models of comparison are described. In terms of semantics comparative constructions in the discourse can be divided into the following groups: comparisons of expressing physical characteristics, intellectual and emotional characteristics. Any real phenomenon can serve the object of comparisons. Most often people, their appearance, character, ability are compared with animals, plants, objects, natural phenomena.

It was revealed also that in comparative constructions the components themselves are not so important, but those associations that arise as a result of linguistic comparison. The interactive features of comparison were analysed, namely the impact on the recipient of the text, the management of its communicative and cognitive activity in accordance with the intent of the author. It is proved that the comparison helps to reveal the wealth of associative nuances of artistic speech, as it is the mechanism of verbalization of mental and emotional state of the characters.

Key words: trope, comparisons, association, characterization, lexical and grammatical models.

УДК 811.111'373.423

Ірина Навроцька

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗМЕЖУВАННЯ ОМОНІМІЇ ТА ПОЛІСЕМІЇ АНГЛІЙСЬКИХ ІМЕННИКІВ

Описано лексико-семантичний аспект розрізнення омонімії та полісемії, що передбачає відбір іменників і розподіл системи їхнього лексичного значення на лексико-семантичні одиниці, які належать до різних лексико-грамматичних категорій: полісемії, лексико-семантичного варіювання, синкретизму, гетеросемії та омонімії. Остаточний статус іменникових лексико-семантичних одиниць потрібно визначати за допомогою вже існуючих критеріїв, серед яких найважливішими є етимологічний та формально-семантичний, а також критерій сумісності словотворних рядів на основі пойнтерів дефініцій і семантично-трансформаційний критерій. Пойнтери слугують показниками ознаки у словниковій статті, будучи мінімальними словами чи словосполученнями, які точно ідентифікують окреме значення іменника. Необхідною умовою збереження цілісності іменника є сумісність пойнтерів основної, номінативно-непохідної лексико-семантичної одиниці та похідних. Натомість неоднозначність тлумачення чи умовний характер значення іменника може свідчити про гетеросемію, а його унікальність чи випадковість – про омонімію.

Ключові слова: розмежування омонімії й полісемії, етимологічний критерій, формально-семантичний критерій, критерій ідентичності словотворних рядів, семантично-трансформаційний критерій, лексико-семантичні категорії, лексико-семантичні одиниці, гетеросемія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблемі розрізнення полісемії та омонімії як двох самостійних явищ у семасіології й лексикології відводиться особлива роль, передусім через її остаточну невирішеність і багатоаспектність. Через відсутність єдиного

формально-логічного критерію визначення омонімії та універсальної класифікації омонімів у лексикографічних джерелах немає систематичності щодо їхньої подачі.

Аналіз досліджень цієї проблеми дав нам змогу дійти висновку, що омонімія, перш за все, є недостатньо вивченою порівняно з суміжними явищами – полісемією, лексико-семантичною варіативністю, гетеросемією. Серед дослідників, які розробили принципи розмежування омонімії та полісемії, слід відмітити А. І. Головню, Р. І. Болтянську [3], Н. О. Кузьменко, М. П. Кочергана, Л. В. Малаховського, Ю. Д. Апресяна, Л. О. Новикова, а також Д. М. Новикова [11], Л. Є. Антонікову [1] і Л. П. Солдатову [13]. Особливо вагомою з огляду на наше дослідження є класифікація різних видів багатозначності й неоднозначності, запропонована Л. П. Кудреватих [9], яка дозволяє під іншим кутом підійти до поставленої проблеми.

Мета і завдання статті. Стаття описує один із етапів нашого дослідження, що передбачає аналіз за існуючими критеріями мовних одиниць, тобто іменників англійської мови, відібраних із тлумачних і перекладних словників шляхом суцільної вибірки. Метою є семантичний аналіз іменників і визначення об'єктивності й ефективності різних критеріїв, застосованих виключно до іменників у словниковому середовищі. Функціональний аспект розмежування, що передбачає використання корпусних даних і, відповідно, дистрибутивних критеріїв, не береться до уваги на цьому етапі.

Наше завдання полягає в тому, що систему лексичного значення відібраних іменників потрібно спочатку розбити на лексико-семантичні категорії і встановити відмінності між ними. Наступним кроком є визначення місця омонімії серед однотипних явищ, які складають систему іменника з урахуванням їх інтегральних та диференційних ознак із використанням методу компонентного аналізу словникових дефініцій, існуючих критеріїв розмежування полісемії та омонімії. Також потрібно з'ясувати, яким чином співвідноситься гетеросемія й омонімія в цих іменниках.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сутність проблеми омонімії й полісемії лежить значно глибше, тобто визначається тим, що між поняттям і значенням, які в лексикології традиційно вважаються однорідними й співвідносними категоріями, насправді не завжди існує точна відповідність. Підтвердженням цьому слугують докази неоднорідної подачі одних і тих самих лексичних одиниць не лише в різних мовах, але й у межах однієї. Матеріалом нашого дослідження є словникові дефініції 353 іменників з авторитетних тлумачних словників: Longman Dictionary of Contemporary English (LDCE) [16], Merriam Webster's Dictionary (MWD) [14] та перекладних: «Нового більшого англо-руського словаря» (БАРС) [2] і «Великого сучасного англо-українського, українсько-англійського словника» (ВСУАС) [6]. Принцип відбору цієї кількості іменників на виході полягав у тому, що: 1) розподіл значень саме цих іменників дуже відрізняється у вибраних до розгляду словниках і між ними спостерігаються суттєві відмінності щодо статусу омонімії; 2) до масиву іменників входять випадки, коли в системі їхнього лексичного значення можна виділити гетеросемію (яку словники кваліфікують як полісемію); 3) омонімію не виділяє жоден зі словників, але вона є явно вираженою і потребує доведення.

Для впізнавання й розуміння предмета необхідним є певний набір ознак. Значення – це мінімум ознак, а поняття є значно ширшим. Ознака сама по собі абстрактна, тому її показником у словниковій статті слугує «пойнтер» [1], мінімальне слово чи словосполучення, що дозволяє максимально точно ідентифікувати значення іменника. Іноді ознака не може мати мовного вираження, будучи логічним відношенням чи узагальненням. Наприклад, пойнерами дефініцій значень іменника *bachelor*₁ (основне значення – *холостяк*) є: *unmarried man, male animal, young knight*, а в його омоніма *bachelor*₂ (*бакалавр*) – *academic degree, lowest, college, university, school*.

Традиційна систематизація лексичного значення іменника передбачає його розподіл на основне та похідне (чи похідні). Багатозначний іменник – це мікросистема взаємозв'язаних ЛСВ. Однак ми поділяємо думку Л. П. Кудреватих, що кожне значення в системі рівноцінне лексико-семантичній одиниці (ЛСО), яка повинна відноситися до певної внутрішньої лексико-семантичної категорії: чистої полісемії, лексико-семантичного варіювання, синкретизму, гетеросемії чи омонімії. Ядром *чистої полісемії* слугує номінативно-непохідна, базова ЛСО і метафоричні ЛСО. *Лексико-семантичний варіант* є семантично неперервною одиницею, в якому певна узагальнена інваріантна ознака відрізняється за невласними категоріями розряду, а семантична деривація як така відсутня, тобто немає зміщення значення. До *синкретів* ми в першу чергу відносимо ЛСО, між якими простежується метонімічний тип зв'язку, коли вони утворені за однією із можливих регулярних метонімічних моделей. *Гетеросемі* й *омоніми* належать до прономіналізацій, їм притаманна відсутність прямих зв'язків деривації і вони найбільше тяжіють до автосемантичності.

Ознаки семантичної деривації іменників були визначені на основі таких принципів: 1) спочатку потрібно аналізувати структуру дефініції ЛСО і визначати опорні семантичні показники – «пойнтери», які вказують на належність ЛСО до певної формально-семантичної, тематичної групи чи словотворного гнізда, для того, щоб віднести цю ЛСО до певної лексико-семантичної категорії; 2) пойнтери основної ЛСО (номінативно-непохідного базового значення) і похідних ЛСО мають бути сумісними: етимологічно, метонімічно, метафорично чи синонімічно пов'язаними; 3) несумісність ЛСО вказує на омонімічний характер цієї ЛСО, коли її можна відрізнити від інших, використовуючи один чи декілька критеріїв.

Ми визначили, що *гетеросемія* одиниць у лексико-семантичній системі іменника може бути виявлена у таких випадках: 1) коли виникає неоднозначність потенційно гетеросемічної ЛСО з іще одним чи кількома ЛСО, які мають спільну з ним сферу вживання; 2) коли мотивація ЛСО умовна: зрозуміла лише певному вузькому колу людей, які спілкуються військовим, кримінальним жаргоном тощо; 3) якщо ЛСО має вульгарний чи пейоративний (образливий) характер, тобто коли його негативність чітко виражена щодо інших ЛСВ; 4) якщо семантичні компоненти в структурі ЛСО взаємовиключні; 5) якщо ця ЛСО виникла значно пізніше, ніж номінативно-непохідне значення; 6) якщо ЛСО належить до одного з варіантів англійської мови; 7) якщо етимологічні відомості про ЛСО вимагають спеціальної компетенції (лінгвістичної, етнокультурної, професійної, літературної тощо).

Наведемо кілька прикладів. Для іменника **bishop** аналіз значень було проведено так. У LDCE він має значення: 1) *a priest with a high rank in some Christian religions, who is the head of all the churches*; 2) *a piece in the game of chess that can be moved sideways over any number of squares of the same colour*, тобто 1) **єпископ**; 2) **шах. слон** [16, 139]. У EDME вказано, що похідне значення 2), ймовірно, виникло через схожість із єпископською митрою [15, 155]. Отже, його слід віднести до гетеросемії за етимологічним критерієм.

Схожими є, навіть на перший погляд, іменники **faker** і **fakir**. В OED [14] повідомляється, що значення «факір» у XIX ст. в англійській мові помилково застосувалося (під впливом *faker*) для позначення індійських аскетів. У зв'язку з цим зрозуміло, чому в одній словниковій статті опинилася ЛСО «шахрай» і «літературний правник» (що походить від дієслова *fake* «виправляти»), які не сумісні ані семантично, ані етимологічно, а отже – омонімічні.

Під час дослідження було використано ряд існуючих критеріїв розмежування полісемії та омонімії. Ми дійшли висновку, що критерії відбору омонімічних значень потрібно добирати індивідуально для кожної дефініції, і їх може бути декілька. За *формально-семантичним критерієм* омоніми повинні належати до різних «тематичних груп» [8, 209], «тематичних сфер» [7, 79], «неспіввідносних семантичних гнізд» [11, 10–11], «лексико-граматичних розрядів» [3, 7], «семантичних груп» [5, 46], «дериваційних рядів або гнізд» [10, 110–114].

Критерій ідентичності словотвірних рядів передбачає зіставлення словоформ, добирання споріднених спільнокореневих слів. Потрібно порівнювати словотвірні парадигми, зафіксовані в словнику щодо кожної ЛСО, разом із етимологією спільнокореневих слів. Розмежування за етимологічним критерієм базується на мовно-історичному аналізі слів – установленні їхніх взаємозв'язків та походження. Відбувається пошук понять чи реалій, що мають характерні ознаки і на основі яких виник перенос [4, 73–85]. Кількість омонімів, визначена за формально-семантичним критерієм, становить 171, за критерієм ідентичності словотвірних рядів – 33, за семантично-трансформаційним – 42, етимологічним – 97. У будь-якому випадку, етимологічні докази спорідненості значень слугують вагомим аргументом проти омонімії й на користь гетеросемії.

Ми скористалися семантично-трансформаційним критерієм під час аналізу іменника *bonnet*. Стосовно походження в його системі ЛСО «розм. спільник шахрая» в EDME є таке пояснення: у грабіжницькому жаргоні XIX ст. існує можливий прототип *deux têtes dans une bonnet*, тобто «в одній упряжці», дослівно – «дві голови в одній шапці». Тому це значення ми віднесли не до омонімії, а до гетеросемії. Отже, крім етимологічного у цьому випадку може бути використано семантично-трансформаційний критерій, що передбачає вищий рівень абстракції порівняно з іншими семантичними критеріями, пов'язування мовної одиниці з позамовними факторами і порівняння способів її вживання в різних мовах. Особливо це стосувалося іменників, утворених шляхом метафоричного переносу. Наприклад: *bonnet* – сл. спільник шахрая; гетеросемія, пор. укр. прикривати, кришувати когось (чинити заступництво у переважно негативних справах), українське прислів'я «На злодієві шапка горить» чи литовське «Той самий злодій, лише інша шапка»; *dog* – сл. страшна людина (про жінку) – гетеросемія, пор. українське прислів'я «Гарні личко і коса, та, як собака, всіх куса»; *fox* – розм. першокурсник; така конотація унікальна в англійській мові, тоді як для іменника української не характерна, тому розм. першокурсник – омонімія); хоча в українській мові є порівняння «хитрий, як лисиця»; *hatcher* – змовник, тобто той, хто, можливо, «сидить, як квочка на яйцях», укр. – гетеросемія; *soap* – словосполучення «мильна опера», характерне для обох мов, тоді як *soap* (розм. гроші) – лише для англійської; *rut* – в українській мові є фразеологічний вираз «вийти з колії», тому значення «щось звичне» можна віднести до гетеросемії.

За семантично-трансформаційним критерієм розмежовано значення на предмет гетеросемії чи омонімії також в іменниках: *fish, sauce, side, skin, slug, slush, soldier, soup, soak, talent, yellow* та ін.

Простеження причинно-наслідкового зв'язку (який ще називається імплікаційним) свідчить про полісемічний, варіантний або гетеросемічний характер того чи іншого типу лексико-семантичної одиниці. Гетеросемія ґрунтується на умовній інформації, зміст якої відомий лише обмеженому колу людей, які належать до певного професійно-виробничого, соціального чи територіального об'єднання. Тобто це має бути професіоналізм, жаргонізм, сленговий іменник чи діалектизм. Водночас завдяки розмовності його значення більш розуміле для мовців, ніж сленгове чи жаргонне.

Про омонімію можна говорити лише тоді, коли відбувся семантичний розпад іменника (немає перехідних ланок лексико-семантичної деривації), коли причини появи у системі значення нової ЛСО дотепер невідомі чи надто суперечливі. Ми встановили, що основними механізмами семантичного розпаду й утворення омонімів є «гетеросемія – омонімія» та «полісемія – омонімія». У першому випадку простежується причинно-наслідковий зв'язок, який уможливорює перехід і зберігає таким чином гетеросемію як особливу форму полісемії. Наприклад, *plant* (жарг. поліцейська засідка – жарг. сищик); *scab* (жарг. негідник – робітник, що не бажає вступити до профспілки; розм. штрейкбрехер); *silk* (розм. мантія королівського адвоката – розм. королівський адвокат; розм. звання королівського адвоката). Вищезазначений тип омонімічних ЛСО може з'являтися через метонімічний або

метафоричний перенос. У другому випадку омоніми виникають унаслідок повної метафоризації, тобто коли відбувається безпосереднє переосмислення номінативно-непохідного й утворення якісно нового похідного значення з конотаціями, не властивими для попереднього. Наприклад, *doughboy* (галушка – амер. жарг. солдат-ніхотинець); *fox* (лисиця – амер. унів. жарг. першокурсник); *mistress* (перен. володарка – гірн. шахтарська лампочка); *soap* (мило – амер. жарг. гроші).

Усього було проаналізовано 3549 ЛСО, які належать до 353 іменників. Із них загальна кількість ЛСВ (лексико-семантичних варіантів) – 1340 (середня кількість $\approx 37,76\%$ загальної кількості ЛСО); синкретів 1395 ЛСО ($\approx 39,3\%$), омонімів 465 ($\approx 13,1\%$), гетеросемів 349 ($\approx 9,83\%$). Гетеросемія й омонімія в проаналізованому масиві знаходяться у співвідношенні 1:1,33, яке показує, що гетеросемія є менш поширеним явищем, ніж омонімія.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, омонімія потребує всестороннього й ґрунтовного вивчення поряд з якісно іншими, але пов'язаними лексико-семантичними явищами в системі англійського іменника. Вона виникає внаслідок синхронної перехідності, в результаті семантичного розпаду іменника. Попередній аналіз словникових дефініцій дозволив нам відокремити пласт слів, деякі лексико-семантичні структури в яких знаходяться у перехідному стані гетеросемії, яка найбільш тяжіє до омонімії, тому може розглядатися як її гібридна форма. Визначення номінативно-непохідного та похідних значень та їх співвідношення в системі іменника потрібне для встановлення меж лексико-семантичного варіювання, синкретизму та гетеросемії, відокремлення їх від омонімії. Лексико-семантична складова розмежування полісемічних, перехідних і омонімічних ЛСО іменників є необхідною передумовою для їхнього подальшого функціонального аналізу і встановлення принципової різниці у сполучуваності.

Джерела та література

1. Антоникова Л. Е. Переходной класс явлений между полисемией и омонимией (гетеросемия): на материале английского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Людмила Егоровна Антоникова ; Моск. пед ин-т им. Н. К. Крупской. – М. : [б. и.], 1988. – 26 с.
2. Апресян Ю. Д. Новый большой англо-русский словарь [Электронный ресурс] / [под общим руководством Ю. Д. Апресяна]. – Режим доступа : <http://www.classes.ru/dictionary-english-russian-Apresyan-term-19185.html>.
3. Болтянская Р. И. Разграничение полисемии и омонимии в системе английского глагола : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Регина Израилевна Болтянская. – К. : [б. и.], 1984. – 213 с.
4. Будагов Р. А. О так называемом промежуточном звене в смысловом развитии слова / Р. А. Будагов // Сборник статей по языкознанию: проф. Моск. ун-та акад. В. В. Виноградову. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1958. – С. 73–85.
5. Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української мови / М. А. Жовтобрюх. – К. : Рад. шк., 1959. – 391 с.
6. Загнітко А. П. Великий сучасний англо-український, українсько-англійський словник / [за ред. А. П. Загнітка, І. Г. Данилюк]. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 1008 с.
7. Кочерган М. П. Слово і контекст : Лексична сполучуваність і значення слова / М. П. Кочерган. – Л. : Вища шк., 1980. – 184 с.
8. Критенко А. П. Тематичні групи слів і омонімія / А. П. Критенко // Слов'янське мовознавство. – 1962. – Т. 4. – С. 198–211.
9. Кудреватых Л. П. Семантический тип слова как языковая универсалия и особенности обучения семантическим типам слов [Электронный ресурс] / Л. П. Кудреватых. – Режим доступа : www.kyu.edu.tw/93/95/pfref/v8/95-161.pdf.
10. Лисиченко Л. А. Лексикологія сучасної української мови: Семантична структура слова / Л. А. Лисиченко. – Х. : Вища шк., 1977. – 114 с.
11. Новиков Д. Н. Разграничение полисемии и омонимии в свете когнитивной лингвистики (на материале современного английского языка) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Дмитрий Николаевич Новиков. – СПб. : [б. и.], 2005. – 173 с.
12. Новиков Л. А. Об одном способе разграничения полисемии и омонимии / Л. А. Новиков // Русский язык в школе. – 1960. – № 3. – С. 10–14.
13. Солдатова Л. П. Розмежування явищ повної лексичної омонімії та полісемії (словниковий і функціонально-стилістичний аспекти) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. / Л. П. Солдатова ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : [б. и.], 2007. – 263 с.

14. Merriam Webster's Collegiate Dictionary. – 2006. – Eleventh Edition. – Merriam-Webster, Inc., 1623 p. – (Encyclopaedia Britannica Company).
15. Online Etymology Dictionary [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.etymonline.com>.
16. Summers D. Longman Dictionary of Contemporary English / D. Summers. – New ed. – Pearson Education, 2003. – 1950 p.
17. Weekley E. An Etymological Dictionary of Modern English / E. Weekley. – London, 1921. – 1660 p.

References

1. Antonikova, Liudmila. 1988. "Perekhodnoi Klass Yavlienii Mezhdru Polisemiiei i Omonimii (Geterosemiia): na Materialie Angliiskogo Yazyka". PhD diss. Moskva.
2. Apresian, Yurii. 1993. *Novyi Bolshoi Anglo-Russkii Slovar*. <http://www.classes.ru/dictionary-english-russian-Apresyan-term-19185.html>.
3. Boltianskaia, Regina. 1983. "Razgranichenie Polisemii i Omonimii v Sistemie Angliiskogo Glagola". PhD diss., Kiev.
4. Budagov, Ruben. 1958. "O tak Nazyvaiemom Promezhutochnom Zvene v Smyslovom Razvitii Slova". *Sbornik Statei po Yazykoznaniiu*, 73–85. Mosckva.
5. Zhovtobryukh, Mykhaylo. 1959. *Kurs Suchasnoi Ukrainskoi Movy*. Kyiv: Radianska Shkola.
6. Zagnitko, Anatolii, and Danylyuk, Illia, eds. 2008. *Velykyi Suchasnyi Anhlo-Ukrainskyi, Ukrayinsko-Anhliiskyi Clovnyk*. Donetsk: BAO.
7. Kocherhan, Mykhailo. 1980. *Slovo i Kontekst: Leksychna Spoluchuvanist i Znachennia Slova*. Lviv: Vyshcha Shkola.
8. Krytenko, Afanasii. 1962. "Tematychni Grupy Sliv i Omonimii". *Sloiyanske Movoznavstvo* 4: 198–211.
9. Kudrevatykh, Ludmila. 1995. "Semanticheskii Tip Slova kak Yazykovaia Universalii i Osobennosti Obucheniia Semanticheskim Tipam Slov". www.kyu.edu.tw/93/95/pfper/v8/95-161.pdf.
10. Lysychenko, Lidiya. 1977. *Leksykologiia Suchasnoi Ukrainskoi Movy: Semantichna Struktura Slova*. Kharkiv: Vyshcha Shkola.
11. Novikov, Dmitrii. 2005. "Razgranichenie Polisemii i Omonimii v Svete Kognitivnoi Lingvistiki (na Materiale Sovremennogo Angliiskogo Yazyka)". PhD diss., Sankt Peterburg.
12. Novikov, Lev. 1960. "Ob Odnom Sposome Razgranicheniia Policemii i Omonimii". *Russkii Yazyk v Shkole* 3: 10–14.
13. Soldatova, Larysa. 2007. "Rozmezhuvannia Yavysheh Povnoi Leksychnoi Omonimii ta Polisemii (Slovnykovyi i Funktsionalno-Stylistychnyi Aspekty)". PhD diss., Kiev: M. Dragomanov National Pedagogical University.
14. Merriam Webster's Collegiate Dictionary. 2006. 11th Edition. Encyclopaedia Britannica Company.
15. Online Etymology Dictionary. <http://www.etymonline.com>.
16. Summers, Della. 2003. *Longman Dictionary of Contemporary English*. New ed. Pearson Education.
17. Weekley, Ernest. 1921. *An Etymological Dictionary of Modern English*. London.

Навроцкая Ирина. Лексико-семантический аспект разграничения омонимии и полисемии английских существительных. Описан лексико-семантический аспект различения омонимии и полисемии, который предусматривает отбор и распределение системы их лексического значения на лексико-семантические единицы, принадлежащие к разным лексико-семантическим категориям: полисемии, лексико-семантическому варьированию, синкретизму, гетеросемии и омонимии. Окончательный статус лексико-семантических единиц имен существительных следует определять с помощью уже существующих критериев, среди которых самыми важными являются этимологический и формально-семантический, а также критерий совместимости словообразовательных рядов на основе пойнтеров дефиниций и семантико-трансформационный критерий. Пойнтеры служат показателями признака в словарной статье, будучи минимальными словами или словосочетаниями, которые точно идентифицируют отдельное значение имени существительного. Обязательным условием сбережения целостности имени существительного есть совместимость пойнтеров основной, номинативно-непроизводной лексико-семантической единицы и производных. Зато неоднозначность толкования или условный характер значения имени существительного может свидетельствовать о гетеросемии, а его уникальность или случайность – об омонимии.

Ключевые слова: разграничение омонимии и полисемии, этимологический критерий, формально-семантический критерий, критерий идентичности словообразовательных рядов, семантико-трансформационный критерий, лексико-семантические категории, лексико-семантические единицы, гетеросемия.

Navrotska Iryna. Lexico-Semantic Aspect of Distinguishing between Homonymy and Polysemy of English Nouns. The article describes the lexico-semantic aspect of distinguishing between homonymy and polysemy which presuppose the selection and dropping the system of their lexical meaning into lexico-semantic units belonging to different lexico-semantic categories: polysemy, lexico-semantic variation, syncretism, heterosemy and homonymy. The

final status of lexico-semantic units should be defined with the help of already existing criteria among which the most important are the etymological and formal-semantic criteria as well as the criterion of identical word formation ranges on the basis of pointers of definitions and semantic-transformational criterion. Pointers serve as the indicators of the feature in a dictionary entry being the minimal words or word combinations that concisely identify a certain meaning of the noun. The obligatory condition of preservation of integrity of the noun is the congruence of pointers pertaining to the main, nominative-non-derivative lexico-semantic unit and the derivative ones. Whereas ambiguity of explanation or conventional character of meaning may affirm heterosemy and its uniqueness or accidental character affirm homonymy.

Key words: distinguishing between homonymy and polysemy, etymological criterion, formal-semantic criterion, criterion of identical word-formation ranges, semantic-transformational criterion, lexico-semantic categories, lexico-semantic units, heterosemy.

УДК 811.111'373'27

Лариса Нижегородцева-Кириченко

АРАНЖИРОВКА ЛЕКСИЧЕСКИХ ПОЛЕЙ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРОТОТИПА

Статья сфокусирована на теоретическом и практическом аспектах аранжировки вербализованных единиц, которые составляют основной корпус лексико-семантического поля ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ. Также освещаются трактовки прототипических категорий, которые участвуют в моделировании лексических полей. Проанализирована количественная стратификация лексических единиц и лексико-семантических вариантов в пределах схематы лексико-семантического поля ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ. С учетом данных количественного анализа лексико-семантических вариантов, которые именуют парцеллы лексико-семантического поля, представлена модель прототипической категории исследуемого поля. С учетом понятий, эксплицируемых слотами фреймовой модели парцелл, представлена структура прототипической категории ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ.

Постановка научной проблемы и ее значение. На данном этапе развития науки не существует единства в определении понятия «ментальный лексикон». В дефинициях данного понятия звучат определения, которые раскрывают процессуальную составляющую ментального лексикона, с одной стороны, и статическую составляющую (семантическое хранилище) – с другой. Актуальность исследования ментального лексикона обусловлена его направленностью на решение проблемы моделирования знаний, объективированных в лексической системе языка, с использованием концептуальных фреймовых моделей и выделением зоны прототипа в лексико-семантических полях.

Анализ исследований данной проблемы. Основная мысль теории прототипов, служащая фундаментом для когнитивизма в целом, заключается в том, что концептуальные структуры есть результат нашего телесного опыта и только благодаря ему и приобретают смысл [1, 276]. Прототипы формируют концептуальную основу семантики отдельных слов, будучи соотносимы с сигнификативным компонентом их значения, а также концептуальную основу словесных группировок, где значения единиц объединяются в семантические сети, структурирующие общую понятийную категорию [7, 346–347].

В психологии и лингвистике было предложено несколько определений прототипа. Согласно одной из концепций, прототип есть нечто среднее из всех экземпляров, относящихся к одной категории. Это абстракция, хранящаяся в памяти и отражающая некоторую тенденцию. Математически такую абстракцию можно изобразить как точку в гипотетически многомерном пространстве, в которой пересекаются средние расстояния от всех признаков, характеризующих данную категорию [12]. По другой из концепций, прототип не есть чистая